OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Erityisasiantuntija Julia Höyhtyä

Lausunto

10.2.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 16 luvun muuttamisesta (HE 71/2025 vp)

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö toteaa asiassa kunnioittavasti seuraavan.

1. Ehdotukset ja esityksen tausta

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain 16 lukuun lisättäisiin uusi poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva rangaistussäännös (3 a §) sekä teon lievä tekomuoto poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen (3 b §).

Ehdotetuilla rikoslain muutoksilla toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaus siitä, että rikoslakia muutetaan siten, että väkivallasta ensihoitohenkilöstöä kohtaan tai sillä uhkaamisesta seuraava rangaistus vastaa virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta seuraavia rangaistuksia. Lisäksi samassa yhteydessä toteutetaan kirjaus, jonka mukaan arvioidaan ja toteutetaan Ruotsin mallin kaltainen sinivilkkusabotaasia koskeva kriminalisointi sisäisen turvallisuuden viranomaisten ja ensihoidon henkilöstön suojaamiseksi.

2. Keskeinen sisältö

2.1 Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen

Suomessa ei ole Ruotsin kaltaista erillistä sinivilkkusabotaasia koskevaa säännöstä. Poliisiin, ja rikoslain 16 luvun 20 §:n soveltamisalasäännös huomioon ottaen pelastajiin ja ensihoitotehtävässä

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

työskentelevään kohdistuviin tekoihin voidaan nykyään soveltaa rikoslain 16 luvun säännöksiä sekä rikoslain yleisiä säännöksiä. Virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskevan rikoslain 16 luvun 1 §:n säännöksen soveltaminen edellyttää, että säännöksessä tarkoitettu vastustaminen kohdistuu virkamieheen tai häneen luvun 20 §:ssä säädetyin tavoin rinnastettavaan tahoon, ja että vastustamisen kohteessa kysymys on julkisen vallan käyttämistä sisältävästä virkatoimesta. Siltä osin, kun poliisi- tai hälytystoiminnassa työskentelevä henkilö kohtaa vastustusta muussa tehtävässä kuin julkisen vallan käyttöä sisältävässä tehtävässä, tekoon sovelletaan rikoslain yleisiä säännöksiä. Oikeuskäytännön perusteella ensihoidon osalta rikoslain 16 luvun säännökset soveltuvan harvoin.

Esityksessä poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen säädettäisiin rangaistavaksi. Rangaistavaa poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisena olisi poliisin, ensihoidon tai pelastustoiminnan henkilökuntaa kohtaan kohdistuva väkivalta ja sillä uhkaaminen. Lisäksi rangaistavaa olisi poliisin, pelastustoimen tai ensihoidon toiminnassa käytettävän kulkuneuvon tai olennaisen välineistön anastaminen, merkittävästi vahingoittaminen sekä niiden käytön estäminen. Ehdotetussa säännöksessä edellytetään sitä, että esimerkiksi väkivalta tai sillä uhkaaminen estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa. Teosta tuomittaisiin myös se, joka menettelee 1 momentissa mainitulla tavalla sitä kohtaan, joka poliisi-, pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvan henkilön pyynnöstä tai suostumuksella avustaa poliisi- tai hälytystoiminnassa. Rikoksesta tuomittaisiin vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Esityksen mukaan sääntelyn tavoitteena on vahvistaa poliisi-, pelastus- ja ensihoitotoiminnassa työskentelevien henkilöiden rikosoikeudellista suojaa ja turvata yleisesti yhteiskunnallisesti tärkeän toiminnan eli tässä yhteydessä poliisi- ja hälytystoiminnan häiriötöntä hoitamista. Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskevalla säännöksellä olisi vaikutusta rangaistavuutta ankaroittavasti, koska uusi säännös kattaisi esimerkiksi pahoinpitelyn ja laittoman uhkauksen kaltaisia tekoja poliisi- ja hälytystoiminnan yhteydessä.

Esityksen mukaan ehdotettujen kriminalisointien suojeluobjektina olisi poliisi- ja hälytystoiminta. Esityksen mukaan ehdotettujen lakimuutosten näkökulmasta erityisen tärkeäksi katsotaan oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen, jonka toteutumista ehdotetut säännökset osaltaan turvaavat.

2.2 Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen

Esityksessä säädettäisiin rangaistavaksi myös poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen. Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen olisi poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista lievempi tekomuoto. Ehdotetun säännöksen mukaan, jos poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena

arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksentekijä olisi tuomittava poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Säännöksen rangaistusasteikko vastaisi virkamiehen vastustamisen rangaistusasteikkoa.

Edellytyksenä rangaistavuudelle on tältäkin osin, että teko estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa, mutta rikos on kuitenkin lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty. Tunnusmerkistö on kirjoitettu muiden perusrikosta lievempien tekomuotojen tapaan melko avoimeksi. Tunnusmerkistön ytimenä olisi kokonaisarvostelu.

Ehdotetun 3 b §:n 2 momentin mukaan poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta tuomittaisiin myös se, joka oikeudettomasti muulla kuin 3 a §:ssä tarkoitetulla tavalla estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa. Rangaistavuus edellyttäisi säännöksestä nimenomaan ilmenevin tavoin menettelyn oikeudettomuutta.

3. Vaikutukset

Esityksen mukaan 16 lukuun lisättävät uudet säännökset tehostaisivat yhteiskunnan reagointia poliisi- ja hälytystoiminnassa työskenteleviin henkilöihin kohdistuvaa väkivaltaa ja sillä uhkailua vastaan. Esityksen mukaisissa säännöksissä ei edellytettäisi, että teko kohdistuisi julkisen vallan käyttöä sisältävään tehtävään. Tämä selkeyttäisi oikeustilaa etenkin ensihoitajien osalta.

Esityksen tavoitteena on mainittu poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamiseen ja haittaamiseen syyllistyneiden henkilöiden entistä tehokkaampi rikosoikeudelliseen vastuuseen saattaminen, minkä osalta keskeistä on erityisesti rikostapausten saattaminen esitutkintaviranomaisten tietoon. Esityksessä katsotaan, että poliisi- ja hälytystoimintaa koskevien tekojen rangaistusten osittainen ankaroituminen oletettavasti vaikuttaisi tällaisten rikosten ilmoitusherkkyyteen, jolloin asioita saataisiin saatettua paremmin esitutkintaviranomaisten tietoon.

Jonkin verran vaikutuksia rikollisuuden vähenemiseen voisi rangaistavuuden ankaroitumisen ohella olla myös sillä, että poliisi- ja hälytystoimintaan kohdistuvat teot käyvät rikoslaista selkeämmin ilmi. Tästä huolimatta lakimuutoksilla ei esityksessä arvioida olevan erityisen merkittäviä rikollisuutta ehkäiseviä vaikutuksia. Uusien säännösten vaikuttavuutta voi merkittävästikin vähentää se, että esimerkiksi ensihoitoon kohdistuvissa teoissa tekijät ovat saatavilla olevan tiedon mukaan olleet pääsääntöisesti päihteiden vaikutuksen alaisia tai muuten tokkuraisia.

Esityksessä arvioidaan ehdotuksen lisäävän jossain määrinkäsiteltäväksi tulevia tapauksia esitutkinnassa, syyttäjällä ja tuomioistuimissa. Ehdotetussa säännöksessä kriminalisoitava toiminta on tosin pääosin jo rangaistavaa. Se, että rangaistussäännöksessä kuvattu toiminta on jo suurelta osin rangaistavaa muiden rikoslain säännösten mukaisesti, vähentäisi esityksen taloudellisten vaikutusten laajuutta. Esityksen mukaan muutos voi tarkoittaa rikosprosessin ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanon kustannusten maltillisia lisäyksiä.

4. Suhde perustuslakiin

4.1 Esityksen kannalta keskeiset perusoikeudet

Väkivallan, uhkauksen ja esityksessä tarkoitettujen omaisuusrikosten kriminalisoinnilla on liityntä erinäisiin perustuslaissa suojattuihin perusoikeuksiin, joita ovat yhdenvertaisuus (6 §), oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (7 §) sekä omaisuudensuojaan (15 §). Myös sananvapaus (12 §), kokoontumisvapaus (13 §) ja työvoiman suojelu (18 §) on huomioitava samoin kuin yksityiselämän ja kotirauhan suoja (10 §) ottaen huomioon, että poliisi- ja hälytystoiminta tapahtuu usein kotirauhan piiriin kuuluvalla alueella. Esityksessä käsitellyistä oikeuksista ja velvollisuuksista on perustuslain lisäksi säädetty useissa kansainvälisissä ja eurooppalaisissa Suomea velvoittavissa sääntelyinstrumenteissa.

Perustuslain 6 §:n mukainen yhdenvertaisuus on huomioitava myös siten, että esityksen mukaisilla ehdotuksilla vahvistetaan tiettyjen henkilöryhmien rikosoikeudellista suojaa. Yhdenvertaisuusperiaatteesta ei johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn. Erottelut eivät kuitenkaan tällöinkään saa olla mielivaltaisia (vrt. esim. PeVL 37/2010 vp, s. 3/I; PeVM 11/2009 vp, s. 2; PeVL 18/2006 vp, s. 2/II). Keskeistä on, voidaanko erottelu perusteella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (PeVL 1/2006 vp, s. 2/I, PeVL 8/2003 vp, s. 3/I, PeVL 65/2002 vp, s. 4/I, PeVL 58/2001 vp, s. 2, PeVL 16/2006 vp s, 2). Laillisuusperiaatteen kannalta on myös tärkeää, että ehdotettujen uusien rangaistussäännösten soveltamisala on rajattu mahdollisimman selkeällä tavalla. Ehdotettua erottelua voidaan esityksen mukaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä.

Perustuslain 7 § turvaa oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Säännös edellyttää, että valtio lainsäädäntötoimin turvaa näitä oikeuksia muita ulkopuolisia loukkauksia vastaan (PeVL 26/2014 vp., s 2, HE 309/1993 vp, s. 46/I). Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Esityksessä suojataan poliisi- ja hälytystoiminnassa työskentelevien oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Esityksen mukaan poliisi- ja hälytystoiminnassa työskentelevien henkilöiden perusoikeuksien toteutuminen vahvistuisi uusien kriminalisointien myötä,

koska ehdotettujen säännösten enimmäisrangaistukset vastaisivat rikoslain 16 luvun 1–2 §:ssä säädettyjen vastustamisrikosten enimmäisrangaistuksia, mutta niiden soveltamisen edellytyksenä ei olisi se, että teko kohdistuu julkisen vallan käyttöä sisältävään virkatoimeen. Ehdotetut kriminalisoinnit suojaisivat tosiasiassa myös poliisi- ja hälytystoiminnan asiakkaan oikeuksia, jotka koskevat esimerkiksi henkeä, terveyttä ja turvallisuutta.

Toisaalta on huomioitava, että myös esimerkiksi ensihoidon asiakkaana olevalla potilaalla on oikeus koskemattomuuteen. Lain potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 6 §:n mukaan potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Potilaalla on oikeus kieltäytyä kaikesta hänelle suunnitellusta tai jo aloitetusta hoidosta. Esityksessä todetaan, että nyt ehdotetuilla lakimuutoksilla ei ole vaikutusta potilaan oikeuteen kieltäytyä hoidosta.

Perustuslain 10 §:n mukainen yksityiselämä ja kotirauha on otettava huomioon siltä osin, että poliisi- ja hälytystoiminta voi tapahtua esimerkiksi yksityisasunnossa, joka pääsääntöisesti kuuluu kotirauhan piiriin. Lain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Perustuslakivaliokunnan nykytulkinnan mukaan perustuslaissa turvattu kotirauhan piiri kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat (PeVL 12/2019 vp, s. 5, PeVL 43/2010 vp, s. 2/I, PeVL 40/2010 vp, s. 4/I, PeVL 18/2010 vp). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että kotirauhan suojasta voidaan poiketa muutenkin kuin esimerkiksi kotietsinnän muodossa, mutta poikkeamisesta on säädettävä lailla ja pääsääntöisesti poikkeaminen tulee kysymykseen vain tärkeän yleisen edun vaatiessa.

Perustuslain 10 §:n osalta punnittavaksi tulevat myös potilaan oikeus yksityisyyteen ja näin ollen potilastietojen salassapito. Tieto siitä, että henkilö on tai on ollut terveydenhuollon toimintayksikössä potilaana, on julkisuuslain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 25 kohdassa tarkoitettu henkilön terveydentilaa tai saamaa terveydenhuollon palvelua koskeva tieto. Poliisilaissa, esitutkintalaissa, oikeudenkäyntikaaressa ja sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädännössä on säädetty terveydenhuollon ammattihenkilöiden ilmoitusoikeudesta ja -velvollisuudesta sekä toisaalta poliisin ja tuomioistuimen tiedonsaantioikeuksista salassapitosäännösten estämättä. Tilanteessa, jossa esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaiseen tai muuhun poliisi- ja hälytystoiminnan parissa työskentelevään henkilöön kohdistuu väkivaltaa tai sen uhkaa, tulee arvioitavaksi myös 21 §:n 1 momentin mukainen oikeus oikeusturvaan. Terveydenhuollon työntekijän koskemattomuus, turvallisuus ja oikeusturva eli mahdollisuus saattaa työntekijään kohdistunut väkivalta viranomaisten selvitettäväksi eivät toteutuisi ilman, että esimerkiksi väkivallasta tai sen uhasta voitaisiin ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle. Lisäksi on huomioitava se käytännön tasolla ongelmalliseksi havaittu lähtökohta, että nykylainsäädännön näkökulmasta on tulkinnanvaraista, missä tapauksissa

työnantajan edustajalla on oikeus rikosasian tutkimiseksi ilmoittaa salassa pidettäviä potilastietoja työntekijän puolesta esitutkintaviranomaiselle.

Perustuslain 15 §:n mukaista omaisuudensuojaa toteuttaisi etenkin ehdotettujen säännösten poliisi- tai hälytystoiminnassa käytettävän kulkuneuvon tai välineistön anastamista ja vahingoittamista koskevat tunnusmerkistötekijät. Rangaistussäännökset eivät rajoittaisi omaisuudensuojaa, vaan pyrkisivät vahvistamaan sitä. Suoja ei kohdistuisi yksityishenkilöiden omaisuuteen, vaan poliisi- tai hälytystoiminnassa käytettävään omaisuuteen.

Lakiehdotukset toteuttaisivat myös perustuslain 18 §:n 1 momentissa julkiselle vallalle asetettua velvollisuutta huolehtia työvoiman suojelusta, sillä esitys parantaisi työtehtäviä suorittavien suojaa väkivaltaa tai sen uhkaa koskevilta teoilta poliisi- ja hälytystoimintaan liittyviä työtehtäviä tehtäessä. Perustuslain velvollisuus huolehtia työvoiman suojelusta ulottuu kaikkiin riippumatta heidän valitsemastaan toimeentulomuodosta (PeVM 25/1994 vp, s. 10/I).

4.2 Sananvapaus ja kokoontumisvapaus

Ydinajatukseltaan sananvapautta on perinteisesti pidetty ennen muuta poliittisena perusoikeutena (PeVL 19/1998 vp, s. 5/I). Sananvapauden rajoitusten tulee olla täsmällisiä ja oikeasuhtaisia, eikä niillä saa puuttua perusoikeuden ytimeen (PeVL 26/2002 vp, s. 2/II, HE 309/1993 vp, s. 57/II). Perustuslain 22 §:stä sekä toisaalta myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräyksistä on johdettavissa valtiolle positiivisia velvoitteita. Koska 3 a §:n ja 3 b §:n 1 momentin mukainen uhkaaminen olisi väkivallalla uhkaamista, eikä se tästä syystä nauti sananvapauden suojaa, esityksen mukaan ensisijaisesti suojattava oikeus perustuslain ja kansainvälisten velvoitteiden näkökulmasta olisi ainakin oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Ehdotetuilla säännöksillä ei ole esityksen mukaan tarkoitus puuttua asiallisesti rauhanomaiseen ja väkivallattomaan kansalaisaktivismiin ja näin ollen rajoittaa perustuslain 12 ja 13 §:n mukaista sananvapautta ja kokoontumisvapautta, johon mielenosoitusoikeus kuuluu. Perustuslain 13 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset, kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artikla sekä YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksien yleissopimuksen 21 artikla, turvaavat myös kokoontumisvapautta. Ehdotetun 3 a §:n perusteluissa on tuotu esiin soveltamista koskevina esimerkkeinä muun muassa väkivalta, sillä uhkaaminen, kulkuneuvon ajaminen kohti poliisi- tai hälytystoiminnassa käytettävää ajoneuvoa, ajoneuvon parkkeeraaminen tällaisen ajoneuvon eteen ja ihmismuurin muodostaminen ajoneuvon tielle siten, että tällaisella tahallisella toiminnalla estetään tai olennaisesti vaikeutetaan toimintaa. Esityksessä on katsottu, että tällaisen tahallisen toiminnan ei katsota nauttivan kokoontumisvapauden mukaista suojaa. Muun

muassa väkivalta, sillä uhkaaminen, virkamiehen vastustaminen ja haitanteko virkamiehelle sekä erinäiset omaisuuteen kohdistuvat teot, kuten anastaminen ja vahingonteko ovat tekoja, jotka ovat jo nykyisellään rangaistavia rikoslain mukaisesti.

Myös esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa on tuotu esiin mielenosoitusoikeutta koskevia näkökulmia. Perusteluissa tuodaan esiin, että myös esimerkiksi mielenosoitukset voivat sisältää menettelyä, jota toisinaan arvioidaan oikeudettomaksi. Esityksessä katsotaan, että ehdotettu poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva säännös ei muuttaisi oikeudellista arviointia mielenosoitusten ja vastaavien kokoontumisten osalta ja, että ehdotettu säännös ei vähentäisi kansalaisten oikeuksia tai lisäisi viranomaisten toimivaltuuksia. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena ei olisi rajoittaa perustuslain mukaista sananvapautta ja kokoontumisvapautta tai puuttua näin kokoontumislain (530/1999) mukaisesti asianmukaisesti järjestettyihin kokoontumisiin, kuten mielenosoituksiin. Ehdotetut säännökset eivät esityksen mukaan vähennä kansalaisten oikeuksia tai lisää viranomaisten toimivaltuuksia.

Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva säännös voisi soveltua myös silloin, kun joku estää toiminnassa käytettävän kulkuneuvon tai välineistön käytön. Käytön estämisellä viitataan esityksessä toimintaan, jonka seurauksena poliisi- tai hälytystoiminnassa käytettävää välineistöä tai kulkuneuvoa ei voida käyttää toiminnassa sen tarkoituksen mukaisesti. Käytön estämisestä voisi olla kyse, kun henkilö pysäköi autonsa kulkuneuvon, kuten poliisiauton tai ambulanssin tielle esteeksi tai tällaisen kulkuneuvon kulkeminen estetään ihmismuurilla, piikkimatolla taikka kaadetulla puulla. Tällaisen toiminnan tulisi esityksen mukaan kuitenkin aina estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa. Teko edellyttää tahallisuutta. Esityksen perusteluissa on todettu, että jos säännöksessä tarkoitettu teko vain vähäisesti vaikeuttaa toimintaa, kyse ei olisi uusien säännösten mukaisesta toiminnasta. Esiin voidaan nostaa myös, että nykyään esimerkiksi poliisi voi puuttua mielenosoituksen kulkuun, jos se estää liikennettä.

Ehdotettu 3 b § olisi ehdotetun poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisen lievempi tekomuoto. Tunnusmerkistö on kirjoitettu muiden perusrikosta lievempien tekomuotojen tapaan melko avoimeksi. Tunnusmerkistön ytimenä olisi kokonaisarvostelu. Myös 3 b §:n soveltaminen edellyttäisi, että teko estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa. Ehdotetun 3 b §:n 2 momentin mukaisessa muussa oikeudettomassa poliisi- tai hälytystoiminnan estämisessä tai vaikeuttamisessa kysymykseen voisivat tulla esityksen mukaan varsin monenlaiset teot. Tunnusmerkistössä edellytetyssä haittaamisessa on esityksen mukaan kyse aktiivisista toimista, jollaisena voisi tulla kyseeseen esimerkiksi vastaan haraaminen, riuhtominen tai poliisi- tai hälytystoiminnan henkilökunnan vaatteisiin tarttuminen silloin, kun ei katsota olleen kyse nimenomaisesta väkivallasta. Esityksen mukaan haittaamisesta voi olla kyse esimerkiksi silloin, kun henkilö menee

hälytysajoneuvon eteen istumaan ja toiminnallaan estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa.

Edellytykset teon tahallisuudesta, oikeudettomuudesta sekä siitä, että teon tulee estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa on esityksessä katsottu tärkeiksi, koska ne määrittävät osaltaan teon moitittavuutta ja sen varmistamiseksi, että ehdotettujen säännösten soveltamiskynnys pysyy riittävän korkeana. Lisäksi 3 b §:n 2 momentin säännöskohtaisissa perusteluissa on erikseen todettu, että esityksessä ehdotetuilla säännöksillä ei ole tarkoitus puuttua asiallisesti rauhanomaiseen ja väkivallattomaan kansalaisaktivismiin (s. 51). Nämä seikat osiltaan tukevat myös perusoikeuksien, kuten sananvapauden ja kokoontumisvapauden turvaamista.

4.3 Kriminalisointiperiaatteet

Kriminalisointien yhteydessä on huomioitava rikosoikeudellinen laillisuusperiaate. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ydinsisällön mukaan rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa (PeVL 48/2017 vp, s. 9). Tunnusmerkistön täsmällisyyteen on kiinnitetty esityksen valmistelussa erityistä huomiota muokkaamalla säännösten sanamuotoa ja täydentämällä säännöskohtaisia perusteluita. Esimerkiksi merkittävää vahingoittamista ja välineistön olennaisuutta koskevat tarkennukset supistavat tunnusmerkistön soveltamisalaa. Esityksen mukaiset lakiehdotukset on pyritty laatimaan siten, että rangaistavuuden ala käy rikosten tunnusmerkistöistä ilmi riittävällä varmuudella.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan edellytetään, että avointa tekotapatunnusmerkkiä rajataan muilla säännökseen sisältyvillä rangaistavan käyttäytymisen alaa koskevilla edellytyksillä. (PeVL 20/2022 vp, 15 kohta). Perustuslakivaliokunta on pitänyt avoimia tekotapatunnusmerkistöjä hyväksyttävinä vain poikkeuksellisissa tapauksissa. Esityksessä poliisi- ja hälytystoiminnan arvioidaan liittyvän yhteiskunnallisesti merkittävän toiminnan hoitamiseen. Koska tällaisissa tehtävissä työskentelevät henkilöt osallistuvat tärkeässä roolissa tällaiseen suojattavaan toimintaan, katsotaan esityksessä, että rikoslain tulee taata riittävä suoja tehtävien hoitamiseksi häiriöttä. Esityksen valmisteluvaiheessa 3 b §:n 2 momentin sanamuotoa kuitenkin täsmennettiin. Ehdotetun 3 b §:n 2 momentin sanamuotoon lisättiin myös edellytys teon oikeudettomuudesta. Soveltamiskynnystä koskevia rajauksia ja selvennyksiä on tehty myös perusteluissa.

Niin sanotun ultima ratio -periaatteen mukaisesti rangaistavaksi säätämistä tulee käyttää vasta viimesijaisena keinona siinä tilanteessa, jossa käytettävissä ei ole muita, perusoikeuksia vähemmän rajoittavia keinoja. Suhteellisuusvaatimuksen mukaisesti tulee arvioida, onko kriminalisointi välttämätön sen taustalla olevan oikeushyvän suojaamiseksi ja onko vastaava tavoite

saavutettavissa muulla perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla keinolla kuin kriminalisoinnilla (PeVL 23/1997 vp, s. 2/II ja PeVL 48/2017 vp, s. 7). Esityksessä on arvioitu erilaisia vaihtoehtoisia tosiasiallisia ja lainsäädännöllisiä toimenpiteitä. Esityksessä arvioidaan, että hallitusohjelmakirjausten toimeenpaneminen ei kuitenkaan ole mahdollista muuten kuin lainsäädännön keinoin.

Kriminalisoinnille on myös kyettävä esittämään painava yhteiskunnallinen ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste (PeVL 23/1997 vp, PeVL 61/2014 vp ja PeVL 9/2016 vp; LaVL 17/2017 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaisesti rangaistussäännösten tulee täyttää perusoikeuden rajoittamiselle asetettavat yleiset edellytykset ja kulloisestakin perusoikeussäännöksestä mahdollisesti johtuvat erityisedellytykset (PeVL48/2017 vp, s. 7–8, PeVL 15/2010 vp s. 4, PeVL 17/2006 vp s. 2, PeVL 20/2002 vp s. 6 ja PeVL 23/1997 vp s. 2–3). Perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin kuuluvat vaatimukset lailla säätämisestä, lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, rajoituksen hyväksyttävyydestä, rajoituksen suhteellisuudesta, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta, oikeusturvajärjestelyjen riittävyydestä ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta (PeVM 25/1994 vp, s. 4–5).

Hyöty-haitta -punninnan periaatteen kannalta esityksessä arvioidaan, että ehdotetuista säännöksistä on enemmän hyötyä kuin haittaa, kun otetaan huomioon, että kriminalisoinnin taustalla on useampien oikeusjärjestyksen suojaamien oikeushyvien suojaaminen. Vaikka lakimuutoksilla ei esityksessä arvioida olevan nykytilan kannalta erityisen merkittäviä rikollisuutta ehkäiseviä vaikutuksia, on tärkeää ennalta ehkäistä poliisi- ja hälytystoiminnan vaikeuttamista ja haittaamista. Poliisi- ja hälytystoiminnassa työskentelevät henkilöt toimivat yleisestikin yhteiskunnan kannalta tärkeässä tehtävässä, jolla on liityntä myös esimerkiksi hätäkeskuslaitoksen toimintaan. Toisaalta myös poliisi- tai hälytystoiminnan asiakkaan oikeus saada apua katsotaan esityksessä tärkeäksi. Näiden oikeushyvien suojaaminen ja esityksessä esiin tuodut näkökulmat, jotka yleisesti liittyvät poliisi- ja hälytystoiminnan turvaamisen merkitykseen puoltavat sitä, että ehdotetuille kriminalisoinneille on esitettävissä painava yhteiskunnallinen ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste.

Rikoslakia ei tule käyttää yksinomaan symbolisiin tarkoituksiin (PeVL 29/2001 vp, s. 4). Symbolisella rangaistussäännöksellä tarkoitetaan säännöstä, joka säädetään pelkästään ”signaalin” antamiseksi kansalaisille tai moraalisen närkästyksen osoituksena. Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista ja haittaamista koskevien säännösten merkitys ei esityksen mukaan ole symbolinen, vaan ehdotetut säännökset ovat perustellut perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävien päämäärien saavuttamisen sekä muun muassa lainsäädännön selkeyttämisen näkökulmasta, ja ne mahtuvat siten lainsäätäjän harkintavallan piiriin. Lainsäädäntöä selkeyttävä vaikutus liittyy ennen muuta siihen, ettei ehdotetun sääntelyn soveltaminen edellytä sen arvioimista, onko kysymys ollut julkisen vallan käyttämisestä vai ei. Uudet säännökset suojaisivat tehtävien suorittamista myös silloin, kun toimintaan ei liity julkisen vallan käyttöä sekä poliisi- ja hälytystoimintaa yleisesti. Siten vaikka

ehdotetut uudet säännökset pitävät sisällään osittain samankaltaisia elementtejä kuin rikoslain 16 luvun 1–3 §:n mukaiset vastustamisrikokset ja haitanteko virkamiehelle, eivät ne kuitenkaan ole täysin päällekkäisiä voimassa olevan sääntelyn kanssa. Koska ehdotetuilla säännöksillä on siten jo olemassa oleviin rikoslain säännöksiin nähden itsenäinen soveltamisalansa, ei kriminalisointien merkitys esityksen mukaan tässäkään suhteessa jää symboliseksi.

4.4 Rangaistusseuraamusten arviointi

Perustuslakivaliokunta on todennut suhteellisuusvaatimukseen viitaten, että rangaistusseuraamuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen, ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset (PeVL 56/2018 vp, s. 2, PeVL 9/2016 vp, s. 6, PeVL 56/2014 vp, s. 3 ja PeVL 16/2013 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunta on pitänyt sinänsä selvänä, ettei perustuslaki aseta tiukkoja rajoja rangaistusten korottamiselle, kunhan muutokset kytketään hyväksyttäviin perusteisiin. Valiokunta on päinvastoin todennut lainsäätäjän harkintamarginaalin olevan kriminalisointien suhteen varsin väljä (PeVL 23/1997 vp, s. 2/I).

Ehdotettu poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisen rangaistusasteikko on vankeutta enintään neljäksi vuodeksi. Säännöksen rangaistusasteikon enimmäisrangaistus vastaisi virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen rangaistusasteikon enimmäisrangaistusta. Toisaalta tunnusmerkistö kattaa myös pelkästään omaisuuteen kohdistuvaa moitittavaa suhtautumista. Esityksen mukaan on tarpeen, että rikoksesta säädetty rangaistusasteikko on jossain määrin laajempi kuin virkamiehen väkivaltaisessa vastustamisessa. Ehdotetun säännöksen mukainen vähimmäisrangaistus olisi vankeuden yleinen minimi. Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamista koskeva rangaistusasteikko vastaisi virkamiehen vastustamisen rangaistusasteikkoa.

Ehdotetut säännökset on rajattu koskemaan vain poliisi- ja hälytystoiminnassa työskenteleviä henkilöitä, jolloin ne esityksen mukaan merkitsevät vain varsin rajattua poikkeusta siitä rikoslain 16 luvun lähtökohdasta, että korotettu rikosoikeudellinen suoja koskee vain viranomaistoiminnan ydinalueena pidettyä julkisen vallan käyttöä. Lisäksi säännökset on rajattu vain sellaisiin tekoihin, jotka estävät tai olennaisesti vaikeuttavat poliisi- tai hälytystoimintaa. Siten esityksessä katsotaan, että ehdotettu sääntely ei ole epäsuhteessa muiden korotetun rikosoikeudellisen suojan piirissä olevien henkilöiden suojaan nähden.

Ehdotettu poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva säännös merkitsee toisaalta sitä, että tällaisessa toiminnassa käytettävään omaisuuteen kohdistuvista rikoksista on mahdollista tuomita osittain nykyistä huomattavastikin ankarampia rangaistuksia, mutta tätä voidaan esityksen mukaan pitää hyväksyttävänä ottaen huomioon poliisi- ja hälytystoiminnassa käytettävän omaisuuden merkitys. Estämisen ja olennaisen vaikeuttamisen kriteeri viittaa vakavuudeltaan moitittavaan

menettelyyn, mikä osaltaan perustelee ehdotettua rangaistusasteikkoa. Lisäksi säännöksen sanamuoto viittaa toiminnan kannalta olennaiseen välineistöön ja merkittävään vahingoittamiseen. Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamista koskeva rangaistussäännös sisältää myös sakkorangaistuksen ja lievemmän enimmäisrangaistuksen, kun rikos on tehty kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa. Esityksessä ehdotettujen rangaistusseuraamusten ankaruuden katsotaan näin ollen olevan oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen ja rangaistusjärjestelmään kokonaisuudessaan.